

UNA METÀFORA DE L'STALINISME

Isidor Cònsul

Ismail Kadaré, **El palau dels somnis**. Traducció de Maria Bohigas. Club Editor. Barcelona, 1991.

De la literatura albanesa sabem certament poca cosa, tot i que darrerament hem tingut a l'abast mitja dotzena de novel·les d'Ismail Kadaré, l'escriptor albanès sens dubte més important de la segona meitat del segle. En espanyol s'han traduït **El viaje nupcial, Los tambores de la lluvia, ¿Quién trajo a Doruntina?, El gran invierno, El nicho de la verguenza i El palacio de los sueños**. Aquesta darrera, considerada una de les seves novel·les més representatives, ha sortit també en català i la mateixa editorial anuncia la pròxima edició d'una altra obra, **L'abril estroncat**.

Candidat, de temps enrera, al Premi Nobel i autor d'una vintena de novel·les, la figura d'Ismail Kadaré ha sorgit entre nosaltres amb la mateixa força que la de les geografies nacionals balcàniques sotmeses a l'arbitrarietat de fronteres artificials traçades, esborrades i tornades a traçar quatre o cinc vegades en l'espai d'un segle. Es cert que no sabem gran cosa de la literatura albanesa, però llevat dels especialistes de torn, tampoc no era gaire conegut el caos intern de l'antiga Iugoslàvia abans de la desfeta que començà ara fa un any. Malgrat això, els interessats potser recordaran que, durant molt de temps, un dels punts més conflictius fou la província de Kosovo, on la majoria dels albanesos hi patia la xenofòbia de la minoria sèrbia. L'origen del conflicte ve del fet que, en el formiguer de tensions que han estat sempre els Balcans, les fronteres de l'arbitrarietat tallaren per la meitat l'antiga nació albanesa i posaren més de dos milions dels seus habitants sota l'administració d'un estat artificial: Iugoslàvia.

Aquest no és el tema d'**El palau dels somnis**, però en la mesura que la novel·la aplega un grapat de connotacions tangencials, poden semblar oportunes algunes pinzellades sobre el misteri que durant tants anys ha estat Albània, si més no per fer més propera i entenedora la novel·la. Una d'aquestes pinzellades s'ha de referir, forçosament, al fet que Albània, en la història recent, s'hagi distingit per ser la més procliu a l'estalinisme entre les nacions que formaven el desaparegut Bloc de l'Est. Per la mateixa regla de tres, ha estat també la més tancada als projectes d'evolució d'aquests darrers anys.

El Palau dels Somnis o l'entrada a l'infern

I és a l'eix d'aquesta flaca pels mètodes i les formes de l'estalinisme que Ismaïl Kadaré ha situat, amb saltiró metafòric inclòs, el tram més profund d'**El Palau dels Somnis**. El joc de la metàfora neix d'un anacronisme històric i del fet que la novel·la, si s'ha de situar en unes coordenades històriques, llisca per la primera meitat del XIX quan Albània formava part de l'Imperi Otomà. De tota manera és prou clar que són coordenades amb vocació d'atemporalitat i, amb Kafka com a referent, s'adrecen al malson d'un poder absolut, omnímode i cec. A la realitat d'una dictadura de sospites constants, on tothom malfia de tothom, i on només pot intuir-se una lluita sorda entre els clans que remenen les cireres del poder. Una dictadura, d'altra banda, servida per una faraònica organització de funcionaris que no deixa res per vigilar, fins i tot els somnis. En aquest muntatge gegantí de control i de poder absolut, el Tabir Serrall o Palau dels Somnis es converteix en la peça clau de tot l'engranatge. Un Palau dels Somnis -de fet un autèntic infern- que tampoc no és difícil d'identificar amb institucions paral·leles de l'època més dura de l'estalinisme.

L'astúcia del narrador consisteix a situar un segle abans el paral·lel amb la dictadura stalinista, transvestint-la d'Imperi Otomà i

acomboiant-la d'una ficció religiosa a la percaça dels oracles d'Al.là. Pel que sembla, Al.là llença somnis anunciadors a la terra amb tanta desimboltura com deixa caure un llamp, dibuixa un arc de Sant Martí o ens acosta de sobte un cometa que ha tret de vés a saber quines profunditats misterioses de l'Univers (Pàg. 20). Conèixer el missatge religiós és de cabdal importància per al sultà i per a l'ordre de l'imperi. Just per aquesta raó, al Palau del Somnis s'apleguen, s'ordenen, es classifiquen i s'interpreten els somnis de tot l'imperi. La seva funció és trobar l'oracle d'Al.là, el Mestre-Somni, que sempre que cal és manipulat al servei o a la contra d'algun dels clans dominants. En el fons, aquest Palau dels Somnis no és altra cosa que un immens centre d'informació al servei de les famílies que dominen l'imperi i han sabut col·locar-hi estratègicament els seus peons. Ara bé, atès que la dictadura és cega i ningú no es refia de ningú, és importantíssim tenir-hi funcionaris addictes i, si pot ser, amb vincles de la mateixa sang.

Així succeeix amb el jove Mark-Alem de la poderosa família dels Quprili, una de les més influents de tot l'imperi. El lector coneix el Palau dels Somnis de la mà del jove Mark-Alem, que hi entra a treballar així que comença la novel·la. Mark-Alem s'endinsa en un món de passadissos inacabables, arxius soterranis, indrets secrets i una munió de sales i d'estances on treballen legions de funcionaris. És l'infern obscur del poder on, paradoxalment, l'infeliç portador d'un somni esdevingut oracle d'Al.là troba, com a única recompensa, poder sortir del casalot entre els taulons d'un taüt, després de llargues sessions d'interrogatori.

Fet i fet, l'únic que compta és atrapar un Mestre-Somni i interpretar-lo al servei dels propis interessos. Manipular-lo correctament perquè esdevingui una atzagaiada contra el clan enemic, alhora que apuntali el propi poder. En molt poc temps, el jove Mark-Alem esdevé un dels dirigents més qualificats del Tabir Serrall. Hi arriba una mica a contrapèl i per l'atzar

d'una jugada contra la seva família que no ha sortit bé i de la qual els Quprili s'han venjat generosament i ràpida. Aquesta és tanmateix la crònica de la família, generació rera generació. Els Quprili són una nissaga alhora brillant i tenebrosa que compta tants alts dignataris, ministres, governadors i primers ministres, com condemnats a presidi o a mort, decapitats o desapareguts. (Pàg. 50).

Per això l'ascens de Mark-Alem a la direcció del Tabir Serrall és posar-se a viure damunt mateix d'un volcà. Des d'aquesta perspectiva, trobo entenedridora i d'una gran lucidesa la seqüència que tanca la novel·la. Per la finestra del despatx veu que han florit els ametllers i observa que ha arribat la primavera. Pensa, llavors, si no és un bon moment per a encomanar a un gravador la branca d'ametller florit que vol per a la seva tomba. La dictadura és cega i no hi ha seguretat per a ningú. Vés a saber si en quatre dies no arribarà un somni o l'atzagaiada de l'enemic que el farà caure del pedestal on és ara i el durà a les estances d'on només se surt mort i entre els taulons d'un taüt.

Isidor Cònsul